

Šibenik, središnji dio obale s početka XX. stoljeća, NSB (Grafička zbirka)

Šibenik, central part of the waterfront from the beginning of the 20th century, National and University Library (Graphic collection)

Jagoda Marković

Institut za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu
 Odjel za povijest umjetnosti

Pregledni znanstveni rad
 predan 8. 12. 1990.

Šibenik bez duše

Povodom najnovijih zahvata u obalnom dijelu
 povijesne jezgre

»A sada molimo urbaniste da nas pokušaju shvatiti do kraja: mi se osjećamo odgovornima našoj sadašnjosti unutar koje osjećamo i našu prošlost, i pod pritiskom tehnokratske psihoze ovog vremena strahujemo za stare gradove i spomenike. Možda bi upravo urbanisti, kada bi imali iole razvijenu osjetljivost za kontinuitet vremena i umjetničkih vrijednosti u njemu, trebali razumjeti tu bojazan i ljubav prema urbanističkim cjelinama koje smo naslijedili. U nedostatku velikih i vrijednih spomenika (kojih ima tako malo) upravo su ti ambijenti ono najljepše što možemo pokazati novim pokoljenjima i putnicima koji nas posjećuju. Osobito su na Primorju, od Kopra do Ulcinja, nastale u toku stoljeća cjeline neobične ljepote, dragocjeni kompleksi adaptirani pejzažu veličinom, materijalom i oblicima. Tko će braniti te cjeline od vremena i nevremena? Mislili smo da će ih braniti zajednički: historičari umjetnosti, arhitekti, konzervatori i urbanisti – svi oni koji su za to po svojoj profesiji pozvani. Ali, ako nas urbanisti (i arhitekti, na žalost, često) svaki čas stavljaju pred gotov čin, te idući linijom manjeg otpora i tko zna koje nesprenosti, razaraju ono što je dio našeg života, te izričito ('teorijom') brane apsurdne i vandalizme, u tom su slučaju dodiri zaista otežani. Treba pogledati što se to u Šibeniku dešava tik zidova Katedrale...«¹

A događao se tada – potkraj pedesetih godina – Vitićev kompleks hotela, kina i općine u okviru generalnog plana Regulacije obale,² podvrgnut strogim teorijsko-kritičkim analizama i onda i danas. Bio je to složen i delikatan zadatak. Regulacijom obale trebalo je riješiti niz problema na zapuštenom i razorenom »licu« grada, maksimalno uvažavajući srednjovjekovnu jezgru. Novi je projekt obećavao i novo urbanističko-arhitektonsko oblikovanje cjelokupnog obalnoga pojasa udovoljavajući potrebama nužnih stambenih prostora, deficitarnih hotelskih kapaciteta, općinske uprave, kino-dvorane, rekreacijsko-sportskih objekata i dr. Trebalo je, također, urbanistički osmisliti prostor oko barokne crkve Sv. Nikole, odnos prema Kneževoj palači i povijesnom dijelu grada u pozadini, kao i zapadni dio trga pred pročeljem katedrale. Prema današnjim mjerilima čini se ipak da postavljeni zadaci nisu riješeni s dovoljno senzibiliteta, stoga se očekuje da će se makar oni najdelikatniji korigirati skorim Provedbenim urbanističkim planom, a u skladu s utvrđenim konzervatorskim smjernicama i načelima.³

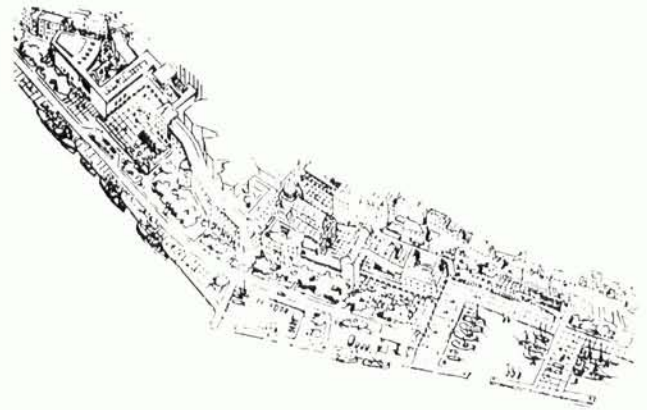
Kompleks hotela, kina i općine sagrađen je na mjestu nekadašnjega stambenog bloka i »Hotela de la Ville« (razorenih bombardiranjem u drugome svjetskom ratu), dakle, na »brisanom« prostoru, i premda se »teško brane urbanistički kompleksi koji nemaju ujedno i visoku arhitektonsku vrijednost (a to je upravo bila obalna fronta Šibenika) ... ipak se radi o prkosu i suprostavljanju sebe i svoga djela ambijentu«. ⁴ Ma koliko uvažavali autorovu namjeru da izvedbeni projekt riješi kompromisom, jedva da je prihvatljiv samo pokušaj da se uvlačenjem plohe trga obilježi mjesto nekadašnjeg škvera, a ostalo: »transparentnost prizemlja pod općinom, primjena neutralnih elemenata (za rješenje fasada općine i kina) svakako predstavljaju najgrublji nespozum, bez elementarnog poštivanja povijesnog tkiva. Začelje kina i sudar njegovog mase sa susjednim blokom i objektima koji su još sačuvali elemente kvalitetne renesanse, to najeklatantnije potvrđuje: 'moderni zahvat' ne samo da degradira pojedine objekte već poništava i prvobitnu prostornu organizaciju, prilaze i komunikacije, pa tako značajno snižava njegovu autentičnu vrijednost«. ⁵

Novovjeka potreba za urbanističkim širenjem grada, obnova luke i operativne obale od XIX. stoljeća nadalje bitno su mijenjali sliku grada. Novo doba obračunava sa starim dokidajući mu čvrste oznake, ruše se cijeli potezi gradskih zidina a s njima

Sažetak

Srednjovjekovni je Šibenik tijekom proteklog vremena doživljavao brojne preobrazbe, od kojih su one novije najkorjenitije i najrazornije. Najočitije su prisutne na samom »licu« grada, na njegovoj obalnoj fronti. »Moderni« urbanistički i arhitektonski zahvati nameću vlastiti stil ne uvažavajući zatečeno, a svojom agresivnošću degradiraju kvalitetne povijesne strukture.

Pridošli žitelji grada uspostavljaju stečena mjerila u novoj sredini, uvodeći svoja pravila i navike. Prometni parametri razaraju i ono malo mediteranskog duha u gradu pod Šubićevcem. Regulacijom obalnog pojasa, koja se provodi pod kontrolom urbanista i konzervatora, definitivno blijedi izvorna slika grada. Ipak, najveću opasnost za Šibenik i njegove stanovnike predstavlja ozbiljna ekološka kriza izazvana opasnim zagadenjem šibenske industrije, koncentrirane u zgusnutom gradu.

i srednjovjekovna kula Teodošević pred zapadnim portalom katedrale, nestaju sakralni objekti, Sv. Roko i Sv. Leonard, ribarnica i »okomiti« nizovi stambenih objekata na obali...

S vremenom prometna agresija sve više osvaja najhumanije prostore, pješačke zone i oskudne zelene površine pretvaraju se u trkaće staze i parkirališta. Demografske promjene donose svoje nevolje. Doseljenici nameću vlastite navike, uspostavlja ju nova pravila i odnos prema gradu, a to sve vodi u opće razaranje, pa tako razara arhitekturu i urbanizam. Grad gubi svoju dušu.

Spomenutom poslijeratnom Regulacijom dokinuti su i posljednji perimetri okomitih nizova grupiranih u jugoistočnom dijelu obale, a formiranih u XVII. i XVIII. stoljeću na staroj »matrici« parcela. Time je »osakaćen« još jedini sačuvani niz, uništenjem dijela barokne kuće na samom južnom rubu. Nedavno je, međutim, odlukom nadležnih zavoda za zaštitu spomenika kulture (!) i ona zbrisana do temelja. Nekim su čudom pošteđeni ostali objekti u nizu, jer »trebalo je očistiti sve« do Trga palih šibenskih boraca, zatvoriti bratovštinu crkve. Sv. Nikole i uopće nijekati još ono malo izvorne strukture građevnog tkiva u tom dijelu grada.

Tako se, upravo uz blagoslov onih koji su pozvani da djeluju u skladu s načelima zaštite, uporno rastače šibenski »sklad«.

Barokni objekt pripadao je kategoriji onih s izrazitim ambijentalnim vrijednostima: bogato profilirani dovratnici portala, ovalni prozori s rešetkama od kovanog željeza, fino oblikovane kamene konzole vanjskog »fumara«, vijenac od opeke itd. Iako u lošem građevinskom stanju, po svojoj tipologiji predstavljao je rijedak primjer arhitekture XVII. stoljeća u gradu. Tim zahvatom devastacije, u ime revitalizacije, dokinuta mu je i bitna funkcija »cezure« pred općinskom zgradom u neposrednoj blizini, a osamljeni okomiti niz izgubio je svoj logičan završetak i završni naglasak.

I za kraj još samo nešto. Predvidiva je konačna degradacija grada koji uz izvrsne prirodne uvjete i bogatu spomeničku baštinu (na ušću zaštićene Krke, u neposrednoj blizini Kornatskog arhipelaga, a o spomenicima, katedrali i Jurju Dalmatincu da i ne govorimo) nikako da dosegne zamišljene turističke rezultate. Ekološka kriza osobito je ugrozila Šibenik. Dok se nad tom opasnom prijetnjom nemoćno lamentira, grad se guši u dimu teških otrova. Sa zapada ga truje Tvornica elektroda i ferolegura, s istoka »Kidričević« laki metali, a iz luke, samog središta grada, fosfati i umjetna gnojiva. Dakako, ne može se osporiti ekonomska opravdanost i poslovni rezultati, al' kud baš sve to usred Šibenika.

I tako, grad bez duše polako i guše.

Šibenik, jugoistočni dio obale s okomitim nizovima objekata, početak XX. stoljeća, NSB (Grafička zbirka)
 Šibenik, south-eastern part of the waterfront with vertical rows of buildings, beginning of the 20th century, National and University Library (Graphic collection)

Šibenik, kompleks kina, hotela i općine na obali (I. Vitić)
 Šibenik, movie theatre, hotel and district complex on the waterfront (I. Vitić)

Šibenik, idejna skica za regulaciju obale, aksonometrija. »Arhitektonski atelier Vitić«, 1952 (natječajni rad)

Šibenik, preliminary design for the regulation of the waterfront, axonometric projection. »Arhitektonski atelier Vitić«, 1952 (competition entry)

Stanje baroknog objekta nakon regulacije obale 1954.
 State of a baroque building after the regulation of the waterfront in 1954

Današnje stanje nakon rušenja baroknog objekta
 Present state after the baroque building was pulled down

Bilješke

1
 G. Gamulin, *Slučajevi koji to nisu* (1962), Arhitektura u regiji, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, Knjiga XIV, Zagreb, 1967, str. 81.

2
 Natječajni radovi za Regulaciju obale Šibenika, Arhitektura, broj 2, god. VII, 1953, str. 4–20.

3
 Iscrpnim povijesnoumjetničkim analizama razvoja povijesne jezgre grada i prijedlozima konzervatorskih smjernica utvrđeni su modaliteti zaštite i revitalizacije, koju je izradila ekipa stručnjaka Odjela za povijest umjetnosti Instituta za povijesne znanosti, a za potrebe Provedbenog urbanističkoga plana: Šibenik, povijesna jezgra. Analiza razvoja i prijedlozi konzervatorskih smjernica, Zagreb, 1990.

4
 G. Gamulin, *nav. dj.* Problem sudara, str. 116.

5
 D. Stepinac, *Prijedlozi konzervatorskih smjernica i modaliteti zaštite*, Šibenik, povijesna jezgra. Analiza razvoja i prijedlozi konzervatorskih smjernica, Zagreb, 1990, str. 62.

Summary

Jagoda Marković Šibenik Without Soul Regarding Newest Interventions on the Coastal Part of the Historic Core

With the passage of time medieval Šibenik has experienced numerous transformations, the most radical and the most destructive of which are the more recent ones. The most obvious transformations are those on the »face« of the town itself, that is on its shore front. »Modern« urbanistic and architectural interventions impose their own style without any respect for the older buildings, and by their aggressiveness they degrade the historical structures of high quality. Newcomers to the town establish the acquired criteria in the new environment, introducing their own rules and habits. Traffic parameters destroy the little that is left of the Mediterranean spirit in the town below Šubićevac. The regulation of the shore strip, which is being conducted under the control of urbanists and conservators, has definitely worn off the authentic image of the town. But, the greatest danger for Šibenik and its inhabitants presents the grave environmental crises, provoked by dangerous pollution from the Šibenik industry, which is concentrated in this condensed town.